

מאור הזית

דברי תורה משלח מערכת מכון עלה זית

שנה ב: גליון מד | שבת קודש פרשת עקב | י"ח אב ה'תשפ"ו

מאור השביעה

וזכרת את ה' אלוך

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על

הארץ הטובה אשר נתן לך (ח, י).

חז"ל למדו מכאן שמצות עשה מן התורה לברך ברכת המזון לאחר האכילה והשביעה. אבל קודם האכילה אין חיוב לברך מן התורה, אלא רק מדרבנן (ברכות כא, א). וטעם הדבר הוא כמו שכתב החינוך (מצוה תל), שבהודאה על מזון גשמי יכול להשתתף גם החלק הגשמי שבאדם, לפי שגם הוא נהנה מן המזון, אמנם חלק זה שבאדם יכול להצטרף להודאה רק לאחר שכבר הרגיש את ההנאה, ולכן נצטוונו להודות דוקא לאחר האכילה והשביעה. ועולה מן הדברים, שהשביעה מביאה את האדם להכיר בטובתו של הקב"ה, עד שאפילו החלק הגשמי שבאדם מצטרף להודות ולהלל למי שאכלנו משלו.

אולם לאידך גיסא אנו מוצאים בהמשך הפסוקים (יב-יז), "פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת וגו' וכל אשר לך ירבה ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך וגו' ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", ונראה מכך שהשביעה וריבוי הטובה גורמים לאדם לשכוח ח"ו את הקב"ה ולייחס את הטובה לעצמו, וכמו שדרשו חז"ל (ספרי לקמן יא, טו-טז), שאין אדם מורד במקום אלא מתוך שובע.

אמנם באמת אין סתירה בדבר, אלא אדרבה, כנגד סכנת שכחת ה' ניתנה לנו

מצות הברכה, כדי להתבונן בכך שכל השפע אינו אלא מידו הרחבה והמלאה של הקב"ה, ולהודות לו ולשבחו על כך. שכאשר יש לאדם ריבוי של שפע טובה וברכה, הרי הוא עלול להתפתות אחר יצרו המסיתו לחשוב שכחו ועוצם ידו עשו לו את החיל הזה, אבל בידו הבחירה לשלוט ברוחו וביצרו, ולזכור שהקב"ה הוא הנותן לאדם כח לעשות חיל, וכשישים אל לבו שכל השפע בא אליו מאתו יתברך, אזי השביעה וריבוי הטובה יגבירו אצלו את השבח וההודאה להקב"ה, ואפילו החלק הגשמי שבו יכיר בטובתו של מקום.

ומעין זה כתב המשך חכמה, לפרש מדוע הברכה שלאחר המזון היא מן התורה, והברכה שלפניו אינה אלא מדרבנן, והלא בגמרא (ברכות מח, ב) אמרו שהדברים קל וחומר, כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן, ואף על פי כן למסקנת הגמרא (שם כא, א) אין זה קל וחומר גמור, ואין הברכה שלפניה אלא מדרבנן, והדברים צריכים ביאור.

וביאר המשך חכמה, שעיקר מצות הברכה על המזון אינה בתורת תודה וברכה על הגמול שגמל עמו השי"ת, אלא עיקר תכלית הברכה היא כדי שיזכיר האדם לעצמו שהקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, ומידו הטובה בא אליו השפע, ולכן דוקא לאחר שהאדם אכל ושבע, שאז הוא עלול לשכוח את ה' אלקיו ולחשוב בדעתו כי כחו ועוצם ידו עשו לו את החיל הזה, מחוייב האדם להזכיר שם אלקים בתודה ולשעבד את עצמו להקב"ה.

על פי זה ביאר המשך חכמה את דברי הגמרא (ערכין ד, א), "הכל חייבין בזימון כהנים ליום וישראלים, פשיטא, לא צריכא דקאכלי המשך בעמוד 2

מאור הממון

קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא

הגאון רבי מיכאל בער וייסמאנדל זצ"ל אמר

להסביר מה שראינו בחורבן האחרון בתקופת השואה האיומה, שאף שתחילת שורש הפורעניות היתה בדייטשלאנד, ומשם התפשטו לשאר המדינות, אמנם במציאות זכו אחינו בית ישראל שבדייטשלאנד להנצל הרבה יותר כפי ערך מאחינו בית ישראל בשאר המדינות, וגם זכו להציל את ממונם ורכושם, ואילו בשאר המדינות הגיע כל הממון והרכוש ליד הגוים השכנים ל"ע. ואמר, שהסיבה לכך היא, כי היהודים בדייטשלאנד היתה להם ישירות יתירה במשאם ומתנם עם הגוים במשך כל השנים, ולא התנהגו בערמימות, ולכן היה הממון שבידם שלהם, ולא היה מעורב בתוכו חלק מהגוים, מה שאין כן בשאר המדינות שסבלו מעניות

הרב מ"ב וייסמאנדל ולימיו הרב אליעזר סילבר

ודחקות באופן נורא ל"ע, והתירו לעצמם לפעמים להתנהג בערמומיות בדברים שבממון במשאם ומתנם עם הגוים, לכן ביום זעם הגיע הרכוש אל השכנים הגוים, כדי שישבו הרכוש אל בעליו הראשונים, ומשמים הסתובב הדבר שיגיע אל היורשים וכדומה.

הגאון רבי חיים מיכאל דוב בער וייסמאנדל זצ"ל

(1903-1957)

נולד בשנת תרס"ד בדעברעצין שבהונגריה לאביו רבי יוסף. למד בגאלאנטא אצל ראש הישיבה ורב העיר הגאון מהר"ץ דושינסקי זצ"ל, ובטירנוי אצל ראש הישיבה ורב העיר הגאון רבי שמואל דוד אונגר זצ"ל. כאשר הרב אונגר החל לכהן כרב העיר נייטרא ועבר לשם עם ישיבתו, הצטרף אליו הרב וייסמאנדל, וכעבור כמה שנים הוא הפך לחתנו. עמד לימין רבו-חותנו בהנהגת הישיבה, והרביץ תורה לתלמידים. השתדל בהענקת כתבי יד קדמונים, ובסוף ימיו הוציא לאור מחדש את הספר "קיקיון דינה". בשנות השואה האיומה פעל במסירות עצומה להצלת יהודים מידי הצוררים. לאחר השואה היגר לאמריקה, והקים בה מחדש את ישיבת נייטרא בראשותו, שם הרביץ תורה ויראה לתלמידיו. לאחר פטירתו הוציאו לאור את ספרו "תורת חמד", הכולל מכתבים, דרשות וחיידושי תורה, ובו מובאת גם דרכו הייחודית בחישוב צירופי האותיות שבתורה, ואת ספרו "מן המיצר", שבו מתאר את פעולותיו בתקופת השואה. נפטר בשנת תשי"ח.

(איש חמודות, מובא גם בספר אורחות חיים להרב אהרן לופיאנסקי שליט"א)

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאבהה אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך. (דברים י', י"ב)

Moshe tells Klal Yisrael, "What does Hashem ask of you? Only that you fear Him, that you follow in His ways and that you serve Him..." Is acquiring true fear of Heaven a small thing? The *pasuk* implies that building *yiras Shamayim* is an easy task. The Gemara (*Berachos* 33b) answers that, indeed, for Moshe Rabbeinu it was a small task (the *meforshim* deal at length with the explanation of this answer).

Analyzing the rest of the *pasuk*, Rav Elya Lopian points out that the subsequent requirements are no less difficult to achieve. Each one begs explanation as to why Moshe made it sound simple. Why, then, does the Gemara only ask about *yiras Shamayim*?

Laleches b'chol derachav: This refers to the thirteen Middos of Hashem that one is obligated to emulate (*Sifri Eikev*). The entire *sefer Tomer Devorah*, authored by Rav Moshe Cordovero, is devoted to this concept. Is it an easy task?

Ul'hava Oso: How does one come to love Hashem? Chazal (*Sifri Devarim* 6:5) ask this question with regard to the *pasuk* "V'havta es Hashem Elokecha," and they refer to the next *pasuk* in Shema for the answer. "V'hayu hadevarim ha'eileh

asher Anochi metzavecha hayom al levavecha," say Chazal, refers to *limud haTorah*. Through learning Torah one comes to recognize Hashem. Is *limud Torah* an easy task?

V'laavod es Hashem Elokecha b'chol l'vavcha u'vchol nafshecha: The usage of the term "*levavcha*," as opposed to "*libecha*," teaches that one must love Hashem with both his *yetzer tov* and his *yetzer hara* (*Mishnayos Berachos* 9:5, on the *pasuk V'havta es Hashem Elokecha b'chol levavcha*). The word has a similar meaning in this *pasuk*. It teaches that one must serve Hashem both with his *yetzer tov*, his spiritual energy, and with his *yetzer hara*, his physical energy. In other words, one must act for the sake of serving Hashem even while fulfilling his physical needs.

The same Mishna says that the command of "*B'chol nafshecha*" includes the mitzvah of *mesiras nefesh*, sacrificing one's life *al kiddush Hashem*.

These mitzvos all require tremendous effort. Why do Chazal only ask about the first item in the *pasuk*, *yiras Shamayim*?

Chazal's message, Rav Elya teaches, is that *yiras Shamayim* is the basis and the key to all lofty *madreigos* in serving Hashem. A person who has learned to properly fear Hashem will naturally aspire to and achieve the other *madreigos* mentioned in the *pasuk*. Without *yiras Shamayim*, it is impossible. When the Gemara asks, "Is *yiras Shamayim* a small task?" the question inherently includes all the other requirements, because fear of Heaven is the foundation of it all.

טובה גרידא, אלא כדי שלא תזוח דעתו עליו מרוב טובה, הדברים מיושבים היטב, כי היה אפשר לומר שאכילת קדשים אין בה סכנה כלל שתגרום לחטא ועוון, וממילא אין מחוייבים בברכה לאחריה. וקא משמע לן שבכל אכילה ושביעה עלול האדם לבוא לידי שכחה ה' מרוב טובה, ואף שמצוות לאו ליהנות ניתנו, מכל מקום הרי יש כאן הנאת הגוף עם המצוה (ראש השנה כח, א), ויכול האדם להשתקע מחמת זה בגסות ובחומריות, ולכן חובה עליו לברך את הקב"ה שהוא הזן ומפרנס לכל, שיהא מורא שמים עליו.

המשך מעמוד 1 קדשים, סלקא דעתך אמינא "ואכלו אותם אשר כופר בהם" (שמות כט, לג) אמר רחמנא, והא כפרה היא, קא משמע לן "ואכלת ושבעת" אמר רחמנא והא איתנהו". וסברת הסלקא דעתך אינה מובנת לכאורה, וכי מה בכך שאכילתם כפרה היא, הלא סוף סוף אכלו ונהנו, ומדוע לא יצטרכו ליתן שבח והודאה להקב"ה על המזון שאכלו. אולם לפי מה שנתבאר, שעיקר תכלית מצות הברכה אינה משום הכרת

